

OBSAH

Přehled témat	7
Předmluva k českému překladu	11
Předmluva	17

Úvod

Kapitola I: Co je to morální teologie? Hledání definice	23
I. Různé definice a pojetí morální teologie	23
Různé definice	25
1. definice	25
2. definice	26
3. definice	26
4. definice	27
5. <i>Současné tendence</i>	28
II. Návrh a objasnění definice morální teologie	28
Definice morální teologie	29
Vysvětlení	29
1. <i>Morální teologie je součástí teologie</i>	29
2. <i>... která se zabývá lidskými skutky</i>	30
3. <i>... aby je uzpůsobila milujícímu patření na Boha</i>	31
4. <i>... coby skutečné a úplné blaženosti</i>	31
5. <i>... poslednímu cíli člověka</i>	32
6. <i>... prostřednictvím milosti, ctností a darů</i>	33
7. <i>... ve světle Zjevení a rozumu</i>	33
Kapitola II: Letmý přehled oblastí morální teologie: některé hlavní otázky	35
I. Otázka morálního závazku	35
II. Otázka štěstí	38
III. Otázka smyslu a cíle života	42
IV. Otázka utrpení	43
V. Otázka lásky	46
<i>Téma krásy</i>	49
<i>Láska a mystika</i>	50
<i>Láska a násilí</i>	50
VI. Otázka pravdy	51
VII. Otázka spravedlnosti	53
Proměny pojetí spravedlnosti	53
1. <i>Spravedlnost v Písmu</i>	54
2. <i>Spravedlnost u svatého Tomáše Akvinského</i>	54
3. <i>Moderní spravedlnost a subjektivní právo</i>	55
4. <i>Zdroje spravedlnosti</i>	56
VIII. Otázka hříchu	57
Závěr	61

První část Lidská a křesťanská morálka

Kapitola III: Lidský charakter morální teologie	65
I. Předmětem morální teologie jsou všechny svobodně vykonané lidské skutky	65
II. Rozdíl mezi morálkou a humanitními vědami	66
A. Morální poznání	66
1. „Zdrojové“ či příčinné poznání	68
2. Reflexivní poznání	69
3. Rozvažující poznání	70
4. Teoretizované, systematické poznání	70
5. Návrat ke „zdrojovému“ poznání a ke skutku	71
Vztah mezi různými formami mravního poznání	71
Kritika klasického schématu mravního poznání	72
B. Pozitivní poznání	73
C. Srovnání reflexivní metody morálky a pozitivní metody humanitních věd	75
1. Morálka uchopuje skutek zevnitř, vědy zvenčí	75
a) Mravní poznání	75
b) Pozitivní poznání	75
2. Mravní poznání je dynamické, direktivní a normativní, pozitivní poznání je „neutrální“, nedirektivní, nenormativní	77
a) Mravní poznání	77
b) Pozitivní poznání	77
3. Mravní poznání je osobní, pozitivní poznání je ne-osobní	79
a) Mravní poznání	79
b) Pozitivní poznání	79
4. Objektivita v pozitivním poznání a v morálním poznání	80
a) Objektivita v pozitivním poznání	80
b) Morální objektivita	81
c) Různé významy pojmu „předmět“	82
5. Zkušenost v pozitivním poznání a v morálním poznání	83
a) Zkušenosti na vědecké bázi	83
b) Morální zkušenost či vnitřní zkušenost	84
Srovnávací tabulka	87
Závěr: cesta ke spolupráci mezi vědou a morálkou	88
D. Tři nebezpečí ve vztazích morálky a humanitních věd	89
1. Demise moralistů	89
2. Despotismus vědců	91
3. Jednorozměrný svět a niternost	92
Život podle niternosti	92
a) Mravní niternost	92
b) Hloubka	93
c) Výška	94
d) Hutnost	94
e) Šíře	94
Život podle vnějškovosti	94
a) Vnějškovost	94

b) Povrchnost.	95
c) Plochosť.	95
d) Rozptýlenost.	95
c) Úzkoprsost.	95
Závěr.	95
III. Rozdíly mezi morálkou, uměním a technikou.	96
A. Problém a slovník.	96
B. Rozdíly mezi morálkou a uměním či technikou.	97
<i>Definice umění a morálky</i>	98
C. Nebezpečí despotismu u techniků.	100
IV. Hledání lidského.	101
A. Lidské a víc než lidské.	101
B. Lidské se otevírá božskému.	103
C. Poznámka o zkušenosti v morálce.	103
1. <i>Zkušenost podle ctnosti</i>	104
2. <i>Užití zkušenosti</i>	106
Kapitola IV: Existence a specifická morálka křesťanské morálky.	107
Nadnesení problému a zkoumání současné odpovědi.	107
I. Problém existence a specifické křesťanské morálky.	107
<i>Jak vyvstala otázka existence křesťanské morálky</i>	109
Vznik a dosavadní průběh této otázky.	110
II. Zkoumání současné odpovědi na otázku křesťanské morálky.	111
Kritika této odpovědi.	113
<i>Výhody</i>	113
<i>Nevýhody</i>	113
Kapitola V: Křesťanská morálka podle svatého Pavla.	115
I. Upřesnění naší otázky.	115
<i>Existuje křesťanská morálka?</i>	115
Běžně užívaná metoda.	116
Kritika běžné metody.	116
1. Naše oblíbené kategorie.	116
2. Metoda „zbytku“ a metoda celků.	117
II. Odpověď svatého Pavla na otázku křesťanské morálky.	120
A. Konfrontace mezi hlášením evangelia, židovskou spravedlností a řeckou moudrostí.	120
<i>Židovská morálka a řecká morálka</i>	121
<i>Útok na řeckou moudrost a na židovskou spravedlnost</i>	122
Morálka evangelia.	123
Pýcha člověka a pokora víry.	124
<i>Ježíšova osoba</i>	125
Nový svět.	125
Síla k jednání.	125
B. Víra jako pramen pavlovské morálky.	126
1. <i>Víra plodí novou bytost</i>	126
2. Proměna osobnosti.	127
3. Změna chování: život podle Ducha.	128
4. Život v Kristu a následování Krista.	129

5. Láska, hlavní dar Ducha svatého	130
Zvláštní láska.	130
Láska osobní a láska ve společenství.	132
6. Přizpůsobení lidských ctností	133
Dvě etapy v Pavlově morálce	133
Organismus ctností	134
7. Proměna ctností	135
Vztah ke Kristu v záležitostech svědomí.	135
O domácí morálce.	136
8. <i>Nové utváření</i>	137
Postavení pokory	137
Důraz na čistotu	138
Radost a pokoj	138
Závěr.	139
Kapitola VI: Kázání na hoře a křesťanská morálka	141
I. Kázání na hoře a jeho interpretace	141
<i>Moderní problém s Kázáním na hoře</i>	142
1. „Katolický“ výklad	142
2. <i>Morálka ideálu</i>	143
3. Morálka pro výjimečnou dobu.	144
4. Kázání na hoře jako sociální program	144
5. Luteránský výklad	145
Otázka vztahů mezi Kázáním na hoře a křesťanskou morálkou	145
II. Pět velkých poznatků svatého Augustina v jeho Komentáři ke Kázání na hoře	146
1. <i>Kázání na hoře jako charta křesťanského života</i>	147
2. Blahoslavenství jako sedm stupňů křesťanského života	150
Stupně křesťanského života v blahoslavenstvích	151
<i>Historická návaznost</i>	152
3. Výklad Kázání na základě blahoslavenství	153
4. Souvislost mezi blahoslavenstvími a dary Ducha svatého	155
<i>Vztahy mezi blahoslavenstvími a dary</i>	156
5. Sedm proseb Otčenáše	158
Historická návaznost.	160
<i>Shrnutí</i>	162
Moderní osud komentáře svatého Augustina	162
Augustinova odpověď na otázku neuskutečnitelnosti Kázání	163
Ryze křesťanská morálka	164
<i>Pokyny pro obnovu morální teologie</i>	164
1. Pánovo Kázání je dokonalým vzorem či chartou křesťanského života	164
2. Výklad Kázání a následné uspořádání morální teologie na základě blahoslavenství.	165
3. Výklad blahoslavenství coby sedmi stupňů křesťanského života.	165
4. Vztah blahoslavenství a darů Ducha svatého	165
5. Vztah mezi modlitbou Otčenáše, dary a blahoslavenstvími	165
III. Znovuobjevení původní morální katecheze	166

Kapitola VII: Je morálka svatého Tomáše křesťanská?	169
<i>Problém</i>	169
I. Dvě chyby při četbě	170
<i>Krátkozrakost</i>	170
Schizoskopie (aneb rozštěpení pohledu)	171
II. Pojednání o evangelijním zákoně, vrcholu morálky svatého Tomáše	172
<i>Dějiny pojednání o evangelijním zákoně</i>	173
Definice evangelijního zákona	174
III. Evangelijní zákon, svorník teologie	176
<i>Evangelijní zákon coby hlava těla morálky</i>	177
Evangelijní zákon, vrchol božského zákonodárství	180
IV. Kázání na hoře, text evangelijního zákona	180
<i>Evangelijní zákon a morální předpisy</i>	182
V. Evangelijní zákon jako „zákon svobody“	183
<i>Evangelijní zákon a záměrná bezprostřednost</i>	183
Evangelijní zákon a rady	184
Závěr: svatý Tomáš, evangelium a Aristotelés.	185

Druhá část Dějiny morální teologie

Úvod: Užitečnost zkoumání dějin morální teologie a nesnáze s ním spojené	189
Kapitola VIII: Patrystické období.	193
A. Kde hledat morální látku u Otců	193
1. <i>Komentáře Písma</i>	193
2. <i>Díla s osobní výstavbou</i>	194
3. <i>Díla pojednávající o zvláštních morálních problémech</i>	195
B. Typické znaky morální nauky u Otců	196
1. <i>Prvenství Písma svatého</i>	196
<i>Charakteristické znaky exegeze Otců</i>	197
<i>Chléb živící Písmo</i>	198
2. <i>Integrace řecko-římské kultury</i>	199
<i>Fáze přizpůsobování řecké filosofie</i>	200
3. <i>„Spiritualita“, silná linie morálky Otců</i>	202
<i>Závěr: zlatý věk morální teologie</i>	203
C. Morální teologie u svatého Augustina	203
<i>Jednota a rytmus augustinovského myšlení</i>	205
Svatý Augustin a svatý Tomáš	206
Svatý Augustin, podněcovatel hereze?	207
<i>Poučení Otců</i>	208
<i>Raný středověk</i>	209
Kapitola IX: Morální teologie v období velké scholastiky	211
I. Scholastická teologie	211
II. Utváření morálky od Petra Lombardského do doby svatého Tomáše	212
III. Morální teologie svatého Tomáše	214
A. Struktura morálky svatého Tomáše	215

<i>Celkový pohled</i>	221
B. Srovnání s moderními moralisty	222
Závěr.	225
<i>Proti mylnému pohledu</i>	226
<i>Poznámka o tomistické škole</i>	227
Kapitola X: Morální teologie na sklonku středověku. Nominalistická revoluce.	231
<i>Františkánské a dominikánské školy</i>	231
<i>Osud Williama Ockhama</i>	232
<i>Nominalistická exploze</i>	232
<i>Svoboda neurčenosti</i>	233
<i>Atomizace jednání</i>	233
<i>Odmítání přirozených sklonů</i>	234
<i>Odstranění ctností</i>	235
<i>Všemohoucí svoboda Boha</i>	236
<i>Morální závazek</i>	237
<i>Morální zákon</i>	238
<i>Praktický rozum a praktická moudrost coby subjektivní pravidlo</i>	239
Závěr.	240
<i>První morálka závazku</i>	240
<i>Struktura a logika systému</i>	241
Kapitola XI: Morální teologie v moderní době: období manuálů	243
I. Morální teologie v 15. a 16. století.	243
<i>Oddělení scholastické teologie od mystické teologie</i>	243
<i>Oddělení teologie a pastore</i>	245
<i>Teolog, duchovní a pastýř duší</i>	245
<i>Rozdělení teologie a exegeze</i>	246
II. Vznik Institutiones Morales	247
<i>Doba zrání</i>	247
<i>„Institutiones Morales“ Juana Azora</i>	248
<i>Nové uspořádání morálky</i>	248
<i>Vynechání pojednání o blaženosti</i>	249
<i>Vynechání pojednání o darech Ducha svatého</i>	250
<i>Vypuštění pojednání o milosti</i>	251
<i>Hlavní pojednání fundamentální morálky</i>	251
<i>Vliv Institutiones Morales</i>	252
III. Manuály morální teologie.	252
<i>Základní „atom“ manuálové morálky</i>	253
<i>Zkoumání hlavních prvků fundamentální morálky manuálů</i>	254
1. <i>Napětí mezi zákonem a svobodou</i>	254
2. <i>Svoboda</i>	255
3. <i>Zákon</i>	255
4. <i>Lidské skutky</i>	256
5. <i>Svědění</i>	257
<i>Morálka a pokání</i>	257
<i>Spor o probabilismus</i>	258
Závěr.	261

Kapitola XII: Katolická morálka a protestantská etika	265
I. Protestantská etika	266
<i>Kritická reflexe</i>	269
II. Katolická morálka	270
1. <i>O jakou katolickou morálku se jedná?</i>	270
2. <i>Antiprotestantský vliv</i>	271
3. <i>Humanistická vize</i>	272
4. <i>Pastorální vize</i>	272
5. <i>Vliv nominalismu</i>	273
6. <i>Výchozí bod přirozeného zákona</i>	273
III. Záchytné body katolické morálky v jejím úsilí o obnovu	275
A. Prvky přispívající k obnově morální teologie	275
B. Víra jako výchozí bod	276
<i>Skok víry</i>	277
<i>Světlo víry</i>	277
<i>Přirozený zákon</i>	278
<i>Univerzalismus víry</i>	278
Kapitola XIII: Morální teologie v současné době	281
1. <i>Posttridentská tradice v manuálech a tomistická obnova</i>	281
2. <i>Návrat k biblickým tématům</i>	283
3. <i>Druhý vatikánský koncil a morální teologie</i>	284
4. <i>Postkoncilní situace katolické morálky</i>	285
5. <i>„Sekulární křesťanství“</i>	287
<i>Radikální otevřenost světu</i>	287
<i>Kritický duch</i>	288
<i>Nové interpretace ve světle lidských hodnot</i>	288
<i>Křesťanský charakter</i>	290
<i>Pokus o zhodnocení podle dialektiky křesťanské víry</i>	290
<i>„Humanistická“ etapa víry</i>	291
<i>Etapa samoty a odloučení</i>	292
<i>Nedostatky „sekulárního křesťanství“</i>	294
6. <i>Písmo a morálka po Koncilu</i>	295
<i>Obtíže s četbou Písma v dnešní době</i>	295
<i>Upřednostnění přímé a osobní četby: od textu ke slovu</i>	297
<i>Lidské prostřednictví při četbě Písma</i>	298
<i>Písmo a zkušenost</i>	300

Třetí část

Svoboda a přirozený zákon

Kapitola XIV: Svoboda neurčenosti u zrodu morálky závazku	305
Úvod: Potřeba zkoumání svobody v morálce a jeho obtíže	
Cesty k poznání svobody	305
<i>Přítomnost a tajemství svobody</i>	305
<i>Dvě cesty k poznání svobody</i>	306
Svoboda neurčenosti	308
<i>Dva výklady definice svobodné vůle</i>	308

<i>Rozchod s přirozenými sklony</i>	309
<i>Rozchod s filosofií a s Otcí</i>	310
<i>Potlačení smyslovosti</i>	311
<i>Potlačení habitů a ctností</i>	312
<i>Rozchod s trvalostí a finalitou, atomizace mravního jednání</i>	312
<i>Vášeň pro svobodu</i>	314
<i>Obrácená věrnost</i>	315
<i>Rozchod svobody s rozumem</i>	316
<i>Absolutní Boží svoboda</i>	317
<i>Mravní zákon, výraz Boží vůle a zdroj závazku</i>	317
<i>Boží svoboda vůči mravnímu zákonu</i>	319
<i>Poznání Boží vůle</i>	320
1. <i>Poznání prostřednictvím Zjevení</i>	320
2. <i>Poznávání Boží vůle prostřednictvím rozumu</i>	321
<i>Příznačné napětí způsobené svobodou neurčenosti</i>	323
<i>Svoboda neurčenosti podle Ockhama</i>	325
Kapitola XV: Svoboda kvality	327
I. <i>Příklady</i>	327
<i>Příklad statečnosti</i>	328
II. <i>Zárodek svobody</i>	329
III. <i>Kázeň, první etapa mravní výchovy</i>	331
<i>Desatero</i>	334
<i>„Začátečníci“ v řádu lásky</i>	334
IV. <i>Osobní pokrok a formování ctností, druhá etapa mravní výchovy</i>	335
<i>„Pokročilý“ v řádu lásky a Kázání na hoře</i>	336
V. <i>Dospělý věk a zralost svobody, třetí etapa mravní výchovy</i>	337
<i>„Dokonalí“ v řádu lásky</i>	339
<i>Nový zákon</i>	339
VI. <i>Některé postřehy ohledně pokroku ve formování mravní svobody</i>	341
1. <i>Kontinuita v rozvoji svobody</i>	341
2. <i>Pokrok skrze kontrastující etapy</i>	342
3. <i>Problematika výchovy</i>	343
4. <i>Využití všech schopností</i>	343
5. <i>Pokrok bez konce</i>	343
VII. <i>Tabulka obou druhů svobody a jejich vztah s morálkou</i>	344
<i>Srovnávací tabulka svobody neurčenosti a svobody kvality</i>	344
<i>Svoboda hřešit</i>	346
<i>Svoboda a morálka</i>	346
Kapitola XVI: Lidská svoboda podle svatého Tomáše Akvinského	349
I. <i>Povaha lidské svobody</i>	350
1. <i>Svoboda vychází z rozumu a z vůle</i>	350
2. <i>Svobodná volba je aktem vůle utvářené rozumem</i>	351
3. <i>Paralelismus mezi inteligencí a rozumem, vůlí a svobodou</i>	353
4. <i>Volba cest a prostředků s ohledem na cíl</i>	355
5. <i>Svoboda volit mezi dobrem a zlem</i>	357
6. <i>Terminologické poznámky</i>	358
a) <i>Vůle</i>	358

b) Dobro	358
c) Prostředky	359
II. Základ svobody: univerzalita pravdy a dobra	360
<i>Poznání dobra v jeho univerzalitě jakožto základ svobody.</i>	360
<i>Obtíž: Není vůle nutným předpokladem dokonalého dobra?</i>	
<i>Nevyžaduje dokonalé dobro vůli?</i>	362
<i>Odpověď: i vůči dokonalému dobru si uchováváme svobodu jednat</i>	
<i>či nejednat</i>	363
<i>O dokonalém dobru</i>	365
Závěr.	366
Kapitola XVII: Přirozené sklony v základech svobody a morálky	367
I. Přirozený sklon a svoboda	367
<i>Ověření v běžné mluvě</i>	369
<i>Výrazy „sklon“ a „determinace“</i>	370
<i>Přirozené sklony a přirozený zákon.</i>	371
II. Přehled přirozených sklونů	371
III. Přirozený sklon k dobru	374
1. <i>Definice dobra.</i>	374
<i>Dobro je to, po čem touží každé jsoucno, po čem touží každý člověk.</i>	374
<i>Univerzalita dobra</i>	376
2. <i>Pojem dobra: dokonalost, štěstí a cíl</i>	377
<i>Dobro jakožto dokonalost a štěstí.</i>	377
<i>Dobro jako cíl.</i>	378
<i>Dobro vznešené, užitečné, příjemné</i>	380
<i>Vělkorysost a plodnost dobra</i>	381
3. <i>Dobro člověku vlastní je dobro poznané</i>	382
<i>Skutečné dobro a zdánlivé dobro</i>	383
4. <i>„Bonum est faciendum, malum est vitandum“</i>	384
<i>Všeobecný dosah sklonu k dobru</i>	385
IV. Přirozený sklon k zachování bytí	386
<i>Substance a osoba.</i>	386
<i>Touha po bytí a po životě.</i>	387
<i>Přirozená láska k sobě.</i>	387
<i>Dynamický sklon</i>	388
V. Přirozený sklon k poznávání pravdy	389
<i>Touha po poznání.</i>	389
<i>Znovuobjevení pravdy</i>	390
<i>Právo a povinnost týkající se pravdy</i>	391
<i>Současná otázka pravdy</i>	392
<i>Láska k pravdě samotné a objektivita</i>	393
<i>Kontemplativní rozměr a univerzalita.</i>	393
VI. Přirozený sklon k životu ve společnosti	394
<i>Původ společnosti</i>	394
<i>Sklon k přátelství</i>	395
<i>Spravedlnost a přátelství</i>	396
<i>Společnost: přirozené dílo, nebo umělý výtvor?</i>	396
<i>Rozpory ve výkladu dvou prvních příkázání.</i>	397

<i>jiné pojetí spravedlnosti</i>	398
<i>Rozličné realizace</i>	398
VII. Pohlavní sklon	399
A. Sexualita u člověka	399
<i>Nová nauka</i>	400
<i>Mravní boj</i>	401
<i>Dualistický výklad</i>	401
B. Souhra ostatních přirozených sklonů se sklonem k manželství	403
<i>Jedinečný vztah k Bohu</i>	404
C. Dva cíle manželství	405
D. Manželství a panenství	407
<i>Soulad panenství s lidskou přirozeností</i>	407
<i>Nadpřirozený rozměr panenství a řeholního života</i>	408
<i>Komplementarita manželství a panenství v církvi a v křesťanském životě</i>	410
Závěr	410
<i>Soulad mezi sklony, přirozeným zákonem a ctnostmi</i>	410
<i>Podrobná shoda</i>	412
Shrnutí	415
1. část: Lidská a křesťanská morálka	415
2. část: Dějiny morální teologie	417
3. část: Svoboda a přirozený zákon	419
<i>Morálka a hřích</i>	421
<i>Eudaimonismus a duchovní spontaneita</i>	421
Bibliografie	425
Životopisná poznámka	471